

Pròleg

És certament difícil sostreure's a la situació produïda per la pandèmia de la COVID-19 quan escric aquestes línies, impossible no matisar l'alegria que sento de prologar el número commemoratiu 50 de QUADERNS AGRARIS, tenint a sobre nostre i de la humanitat sencera l'espasa de Dàmocles del SARS-CoV-2. Sens dubte, tot ha canviat radicalment aquest 2020, però, amb la perspectiva ja notable de la revista, des de l'any 1980, quan veu la llum per primera vegada, fins ara, el món i el país han experimentat un canvis inimaginables poques dècades abans, com ara els derivats de les tecnologies digitals, de la irrupció d'Internet, de la intel·ligència artificial, dels avenços mèdics i genòmics, dels progressos de la nanotecnologia, etc., que han comportat una millora clara i sense precedents per a una part àmplia de la humanitat (el món, però, continua sent desigual i injust). Aquests avenços molt positius no poden amagar els problemes greus que patim a escala global, com, en el pla ambiental, l'escalfament global, la pèrdua massiva de biodiversitat, els canvis en els cicles del fòsfor i el nitrogen, la contaminació química, etc., que cal afegir als de la pobresa i la fam, la manca d'accés a l'aigua potable i el sanejament de les excrecions de centenars de milions d'humans, la injustícia i la guerra, etc., als països més pobres o desfavorits.

I què passa en el nostre món agrari, el de casa nostra? Des de la visió del qui escriu aquestes línies, com a simple ciutadà, es percep que no ha estat aliè als progressos, que els seus homes i dones han lluitat per no llançar la tovallola davant l'irresistible cant de sirenes de la ciutat i de les activitats terciàries; que han modernitzat les seves explotacions, grans o petites; que han mostrat i mostren una clara voluntat de ser-hi, orgull de ser agricultors i agricultores, ramaders i ramaderes, i totes les variants del sector primari, incloses, naturalment, les empreses agràries i transformadores d'aquest sector. Amb estímuls socioeconòmics sovint minvats, el sector del qual depenem per tenir garantida

la necessitat més bàsica, l'alimentació, a sobre, ha de fer front de manera molt directa al repte majúscul del canvi climàtic. A Catalunya la temperatura mitjana de l'aire en superfície ha pujat 0,25 °C per dècada, des de 1950 fins a 2019, valor considerable, superior al planetari, i és l'estiu l'estació de l'any amb un increment tèrmic més marcat (+0,37 °C/decenni). De fet, la conca de la Mediterrània on s'insereix Catalunya mostra un escalfament paral·lel al planetari, però amb una taxa d'augment tèrmic un xic superior. Parlem que aquesta conca és un punt calent (*hot spot*). Malgrat que la pluja encara no mostra, anualment, cap tendència estadísticament significativa (sí a l'estiu, amb una reducció del 5,9%/decenni), vivim ja en un país més càlid i amb més necessitats d'aigua. Com que les projeccions climàtiques marquen la continuació durant dècades de l'escalfament i, a la Mediterrània i gran part de la península Ibèrica, una certa reducció pluviomètrica, som davant d'una situació amb uns recursos hídrics cada cop més reduïts per al nostre secà i, en general, per al conjunt del país. El regadiu també necessitarà més aigua amb l'increment de la temperatura. I això, en condicions normals, sense tenir en compte els riscos climàtics.

Entre els riscos climàtics que patirem amb més freqüència i intensitat sobresurten, en general i posant el focus en el món agrari, les sequeres i les onades de calor. És cert que moltes de les espècies cultivades, i les dels mateixos ecosistemes naturals, a Catalunya mostren una notable resistència a la manca d'aigua, però —evidentment— a costa de reduir-ne la productivitat, si no hi ha el suport del reg oportú. Més difícil s'entreu el combat de les onades de calor i, en general, de la pujada de la temperatura. Caldrà triar amb cura les varietats i espècies més resistents a la calor, conrear, si es pot, a més altitud, adequar el calendari agrari a les noves condicions, etc. Els pagesos i les pageses i les empreses agràries han mostrat sempre una gran capacitat de resiliència, que ara de nou es posa a prova. L'Administració, tant la catalana com l'espanyola i l'europea, ha d'ajudar amb els recursos i les eines adients a afrontar el canvi climàtic. I de manera urgent, no han declarat totes aquestes administracions que estem en emergència climàtica?

Al *Tercer informe sobre el canvi climàtic*, que es va presentar el gener de 2017, elaborat per 141 investigadors i tècnics, sota l'auspici del Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible, l'Oficina del Canvi Climàtic, el Servei Meteorològic de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans, amb la coordinació científica de qui signa aquestes línies, destacava al capítol dedicat als «Sistemes agroalimentaris: agricultura, ramaderia i pesca» que l'increment de la temperatura (amb un augment de l'evapotranspiració), la reducció progressiva de la pluviometria i un augment de la seva irregularitat podien comportar un increment dels requeriments d'aigua de reg (segons el cultiu, l'any i el lloc). I, d'altra banda, si bé l'increment de les temperatures podia allargar els cicles de creixement d'alguns cultius i incrementar-ne els rendiments en alguns indrets, podia generar problemes greus de floració, maduració, cops de calor i qualitat organolèptica dels ali-

ments en molts altres. Som, doncs, davant d'un repte molt important per al món agrari, reflex del repte planetari.

Assolir la fita de cinquanta números publicats en una revista no és freqüent al nostre país. Sovint, a l'entusiasme primigeni per aconseguir que vegi la llum una nova revista, hi segueix un declivi en col·laboracions i interès, si no hi ha una clara voluntat de mantenir l'esperit inicial, una línia editorial ben definida i moltes hores de treball dels qui estan al capdavant. Aquest és el cas de QUADERNS AGRARIS, que compta amb la solidesa de la Institució Catalana d'Estudis Agraris, constituïda el 1979 i que ja el 1981 editava el número 0 de la revista. Són, d'aquesta manera, quaranta anys de la revista —diríem—, quaranta anys de maduresa i de voluntat de seguir aportant al món agrari coneixement i reflexió, sobretot aquesta última, tan necessària en uns temps complexos i accelerats, de pandèmia i de notícies falses (*fake news*), d'emergència climàtica i de manca de referents sòlids, de necessitat d'una interdependència solidària. Llarga vida a QUADERNS AGRARIS!

Javier Martín-Vide

Catedràtic de geografia física de la Universitat de Barcelona
Coordinador del Grup d'Experts en Canvi Climàtic de Catalunya